

למעשה

הלכות פורים

ליקוט הלכה למעשה
לימים אלו לבני הישיבות

אדר פ"ד
מהדורת ביקורת

**היות וימים אלו יש בהם ריבוי הלכות
ונושאים רבים אינם מיועדים לבני ישיבות
לוקט בזה כל מה שנוגע רק להם
בכדי להקל על העיון בספרי הלכה**

**כל הזכויות שמורות
שמואל דוד דינר
0527175737**

עד כה יצאו בס"ד לאור גליונות 'למעשה' במעגל השנה

למעשה – סוכות
למעשה – טל ומטר
למעשה – חנוכה
למעשה - פורים
למעשה – חודש ניסן
למעשה – ימי העומר
למעשה – חג השבועות
למעשה – בין המצרים

תוכן ענינים

4	תענית אסתר.....
4	עיקר הצום.....
4	רחיצה ותספורת.....
4	מוזיקה ריקודים ומחולות.....
4	אכילה בליל הצום.....
4	שתיה בליל הצום.....
5	אכל בטעות בצום.....
5	בירך על מאכל בטעות.....
5	עננו.....
5	שטיפת הפה.....
5	מחצית השקל.....
5	אבינו מלכנו ותחנון.....
5	כח התפילה ביום זה.....
5	צו"צ ותחנון.....
6	שבת ערב פורים.....
6	סעודה שלישית.....
6	פורים.....
6	על הניסים.....
6	בתפילה.....
6	בברכת המזון ומעין שלש.....
6	הכרות על הניסים.....
7	מגילה.....
7	בגדי שבת.....
7	קדיש תתקבל.....
7	אכילה שתייה ושינה לפני קריאת המגילה.....
7	שינה ולימוד תורה לפני קריאת המגילה.....
7	זמנה.....
7	ברכות המגילה.....
8	שהחיינו.....
8	קריאתה.....
9	לפשוט המגילה כאגרת.....
9	הכאת המן.....
10	ויהי נועם ואתה קדוש.....
10	משלוח מנות.....
10	מתנות לאביונים.....
10	משתה.....
10	אכילת פת ובשר.....
11	שכרות.....
11	זמנה.....
11	תספורת גזיזת צפרנים וכיבוס.....
11	לימוד הלכות פסח.....
11	שושן פורים לבן עיר.....
11	דיני ההולך מקום פרזים למקום מוקפים ולהיפך.....
12	להוציא בקריאת הפרזים את של מוקפים ולהיפך.....
12	קריאת התורה בירושלים לבן עיר.....
12	קריאת המגילה שלא במקומו.....

משנכנס אדר מרבין בשמחה [משנ"ב תרפ"ו סק"ח], והכוונה להרבות בכל דבר שמשמח, וכל אחד ישער בלבו ונפשו מה משמחו [נימוק"י אורח חיים], וודאי מצוה להסיר דאגה מלבו, וכל חודש אדר הוא בכלל השמחה [אשל אברהם בוטשאטש].

תענית אסתר

השנה [תשפ"ד] חל פורים ביום ראשון ולכן מקדימים את התענית ליום חמישי [תרפ"ו סע"א].

עיקר הצום

עיקר הצום אינו ככל הצומות שהם לעורר לתשובה, אלא משום שבימי מרדכי ואסתר נקהלו ביום י"ג באדר להלחם ולעמוד על נפשם והיו צריכין לבקש רחמים ותחנונים שיעזרם ד' להנקם מאויביהם, ומצינו שכשהיו ביום מלחמה היו מתענין שכן אמרו רז"ל שמשא רבנו ע"ה ביום שנלחם עם עמלק היה מתענה, ואם כן בודאי גם בימי מרדכי היו מתענים באותו יום, ולכן נהגו כל ישראל להתענות בי"ג באדר, ונקרא תענית אסתר כדי לזכור שהש"י רואה ושומע כל איש בעת צרתו כאשר יתענה וישוב אל ד' בכל לבבו כמו שעשה בימים ההם [משנ"ב תרפ"ו סק"ב].

ולכן יש כמה דברים שמקילים בתענית זה כדלקמן.

רחיצה ותספורת

אף שבכל הצומות מחמירים שלא להתרחץ, בתענית אסתר מותר להתרחץ כל גופו במים חמים [הליכות שלמה פורים פי"ח ס"ו, שלמי תודה בשם הגר"נ קרליץ וכן הורה הגר"ח קניבסקי].

וכן מותר להסתפר בתענית זה [הגר"ח קניבסקי].

מוזיקה וריקודים ומחולות

וכן מותר בשמיעת מוזיקה ובריקודים ומחולות [הגר"ח קניבסקי].

אכילה בליל הצום

מותר לאכול כל הלילה עד עלות השחר [שו"ע תקס"ד סע"א], אך מחצי שעה קודם עלות השחר אין לאכול פת, כל שאר הדברים מותר לאכול עד עלות השחר ועיין הערה².

אם הלך לישון בליל הצום והתעורר באמצע הלילה או קם מוקדם ורוצה לאכול, מותר לו לאכול עד עלות השחר רק אם התנה קודם שהלך לישון שהולך לישון על דעת לאכול אם יתעורר, ואם לא התנה אסור באכילה.

וכל זה רק אם ישן שינת קבע אבל בשינת ארעי מותר עדיין לאכול.

שתיה בליל הצום

מותר לשתות כל הלילה עד עלות השחר [שו"ע תקס"ד סע"א], ואף אם ישן והתעורר מותר לשתות עד עלות השחר, ואפילו לא התנה שהולך לישון על דעת לשתות אם יתעורר, אך לכתחילה ראוי להתנות [משנ"ב סק"ו] ולבני ספרד אסור לשתות ללא תנאי [שו"ע שם].

¹ והמאירי [תענית י"ח] כתב שהוא יום שמחה.

² דנו הפוסקים האם צריך להחמיר בתעניות כמו בכל יום, שמחצי שעה קודם עלות השחר אסור לאכול יותר מכביצה פת או עוגות, וכך הובא בגליון 'גלאטי' בשם הגרי"ש אלישיב, מאידך הרבה הקילו בזה וכך מובא באשי ישראל בסוף הספר תשובה פד מהגר"ח קניבסקי, אבל אכילה עד כביצה פת וכן פירות תבשיל ממני מזונות שאינו קובע על זה סעודה ודאי מותר עד עלות השחר [עיין משני"ב ספ"ט סקכ"ז ורל"ב סקל"ד].

אכל בטעות בצום

אם שכח שיש צום ואכל, ימשיך ויצום עד סוף היום ואינו צריך להשלים ביום אחר [מ"ב תקמ"ט סק"ג ותקס"ח סק"ח] ואין אומרים שישלים למחרת [הגר"נ קרליץ], אבל מי שאכל כי לא ידע שצמים ביום זה, מתענה למחרת ביום שישי [משנ"ב תרפ"ו סק"ג].

בירך על מאכל בטעות

בירך על מאכל ונזכר שאסור לאכול, יאמר מיד 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' ולא יטעם כלום [שערי תשובה תקס"ח סק"א].

עננו

יחיד אומר עננו בתפילת מנחה בשומע תפילה [ומנהג בני ספרד לאומרו בשחרית ומנחה ומנהג בני תימן גם במעריב שלפני התענית, שו"ע תקס"ה סע"ג] וש"ץ אומרו גם בשחרית בין גואל לרפאנו [שו"ע תקס"ה] ואם מתפלל יחד עם הש"ץ, לא יאמר עננו בין גואל לרפאנו אלא בשומע תפילה [ביאור הלכה ד"ה בין].

אם שכח לומר עננו ונזכר אחר שסיים הברכה אומרה באלוקי נצור בלא חתימה.

אם אכל בטעות אומר עננו 'ביום צום התענית הזה' [מ"ב תקס"ח סק"ג], ואם אינו צם כלל לא יאמר עננו [ביאה"ל].

שטיפת הפה

אין לשטוף את הפה במים בבוקר ואם מצטער ממש מותר, אך יזהר ביותר לכפוף את הראש והפה כלפי מטה כדי שלא יכנסו מים לגרונו [משנ"ב תקס"ז ס"ק י"א].

מחצית השקל

נוהגים לתת שלש מטבעות של מחצית השקל בתענית אסתר לפני מנחה [משנ"ב תרצ"ד סק"ד], גם בשנה זו שהתענית מוקדמת [כף החיים], ובני הכרכין המוקפים חומה יש שנהגו לתת בליל ט"ו [הליכות שלמה פי"ח ס"ט], ואפשר לתת לעניים או לבית הכנסת, ישיבה, או לכל צורך צדקה [הגרי"ש אלישיב].

מי שלא נתן מחצית השקל קודם פורים יתן אחר פורים [הגרי"ש אלישיב].

צריך לתת דווקא מטבעות של חצי ואינו יוצא בנתינת שקל וחצי [הגרי"ש אלישיב].

אבינו מלכנו ותחנון

בשנה זו אומרים במנחה אבינו מלכנו ותחנון היות ואין זה ערב פורים [משא"כ כל שנה במנחה של תענית אסתר].

כח התפילה ביום זה

כתב בספר קב הישר [סימן צז], יום זה מסוגל מאד שתתקבל תפילתנו בזכות מרדכי ואסתר, וכל מי שצריך רחמים על איזה דבר שהוא צריך להתפלל, יקח פנאי לעצמו ביום תענית אסתר, ויאמר מזמור כב בתהילים 'למנצח על אילת השחר' שדרשו חז"ל שאסתר נקראת אילת השחר, ואח"כ ישפוך שיחו לפני ה' ויבקש בקשתו ויזכיר זכות מרדכי ואסתר ויפתח לו שערי רחמים ויקובל תפילתו ברצון.

צו"צ ותחנון

השנה שי"ג אדר חל בשבת אין אומרים צדקתך צדק במנחה בשבת [משנ"ב תרפ"ו סק"ג], ואין אומרים תחנון קל ארך אפים ולמנצח ב"ד ובט"ו [תרצ"ג סע"ג].

שבת ערב פורים

מותר להכין את קריאת המגילה בשבת, ואין המגילה מוקצית³, אך אסור להביא אותה לבית הכנסת לצורך הלילה, משום איסור הכנה משבת לחול, אבל אם בא מוקדם לבית הכנסת ולומד בשבת מתוך המגילה מותר. ולכן זו יש בתי כנסיות שמאחרים זמן תפילת ערבית במוצאי שבת בערך עשרים דקות לאחר צאת הכוכבים, כדי לאפשר למתפללים להביא את מגילתיהם במוצאי שבת וכן אסור לומר "אני הולך לישון בשבת כדי שיהיה לי כוח למוצ"ש" אבל מותר לחשוב כן.

סעודה שלישית

השנה פורים דפרזים חל במוצאי שבת, ואף שאסור לטעום קודם קריאת המגילה, אפשר להמשיך בסעודת שבת – סעודה שלישית גם לתוך הלילה [מים חיים בשם הגר"נ קרליץ].
ואף אם מאריך סעודתו לתוך הלילה אינו אומר על הניסים בברכת המזון [משנ"ב קפ"ח סקל"ג].

פורים

על הניסים

בתפילה

אומר על הניסים בכל התפילות, ואם אמר גם בט"ו [שושן פורים] אינו חוזר, ובירושלים וכן בכל מקום שנוהגים לקרוא מגילה בט"ו נוהגים לומר בט"ו, ואם אמר גם בי"ד אינו חוזר [שו"ע תרצ"ג סע"ב ומשנ"ב סק"ו].

שכח ולא הזכיר 'על הניסים', אם נזכר קודם שסיים הברכה, כל עוד לא אמר שם השם של סוף הברכה [אפילו שהזכיר שם השם "הקל ישועתינו"] חוזר, ואם אחר שאמר שם השם של סוף הברכה אינו חוזר, אבל יאמר קודם יהיו לרצון בדרך בקשה, "יהי רצון שתעשה לנו ניסים ונפלאות כמו שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מרדכי וגו' [רמ"א ומשנ"ב תרפ"ב ותרצ"ג סק"ה].

ואם אומר פעמיים יהיו לרצון, יאמר קודם יהיו לרצון הראשון [מים חיים בשם הגר"נ קרליץ והגר"ח קניבסקי] ואם שכח לאומרו לפני יהיו לרצון הראשון יאמר קודם יהיו לרצון השני.

בברכת המזון ומעין שלש

בברכת המזון אומרים על הניסים, ואם שכח ונזכר קודם שסיים אותה ברכה, כל עוד לא אמר שם השם של סוף הברכה [אפילו שיש כמה שמות באמצע הברכה] חוזר, ואם אחר שאמר שם השם אינו חוזר, אבל יאמר בדרך בקשה בסוף ברכת המזון, "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים ונפלאות כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מרדכי וגו', וי"א שבסעודה ראשונה שאוכל ביום פורים אם לא אמר על הניסים חוזר, וספק ברכות להקל [משנ"ב תרצ"ה סקט"ו].

אם התחיל סעודתו מבעוד יום וסיים בלילה אומר על הניסים [ואם התפלל מעריב בינתיים אינו אומר, משנ"ב שם].

בברכת מעין שלש אין מזכירים על הניסים.

הכרזת על הניסים

במעריב מותר להכריז על הניסים לפני 'שמונה עשרה', אף שאם ישכח לא יחזור [משנ"ב ס' רל"ו ס"ק ז', ובס' תכ"ב ס"ק א'], אבל בשחרית אסור [שעה"צ ס' רל"ו ס"ק ד'].

³ [אף שכאשר חל ט"ו בשבת בעיר מוקפת חומה, נחלקו אם המגילה מוקצה או לא, משנ"ב תרפ"ח סק"יח, בשבת זה שאין בה חובת קריאה ודאי אינה מוקצית, שערי תשובה תרצ"ג סק"ב].

מגילה

בגדי שבת

נכון ללבוש בגדי שבת כבר מהלילה [משנ"ב תרצ"ה סק"ג] ועיקר הענין הוא שיהא לבוש בהם בקריאת המגילה [כף החיים].

קדיש תתקבל

לאחר שמונה עשרה לפני קריאת המגילה אומרים קדיש תתקבל, [גם השנה שהוא מוצ"ש ועדיין לא אמרו ויהי נועם אומרים קדיש תתקבל].

אכילה שתייה ושינה לפני קריאת המגילה

אסור לטעום כלום קודם קריאת המגילה ואפילו מים, בין ביום ובין בלילה, ולכן צריך משנה זהירות בירושלים⁴ וכל מקומות 'המוקפים' מחצי שעה קודם צאת הכוכבים שלא לטעום כלום.

ואפילו שומר לא מועיל בזה, [הליכות שלמה תפילה פי"ז אורחות הלכה הערה 32 וכן דעת הגרי"ש אלישיב והגר"נ קרליץ]

ויש להקל בזה רק אם יש צורך גדול כגון חולה או מי שקשה עליו התענית [בשנים אחרות] שאז אפשר לטעום, ושיעור טעימה עד כביצה פת ועוגות⁵ [משנ"ב תרצ"ב סקי"ד ועיין רל"ה סקל"ה], ובאכילת פירות מותר אף ללא שיעור, וכן בשתייה מותר לשתות כל המשקים חוץ מדבר המשכר שמותר רק עד שיעור כביצה.

שינה ולימוד תורה לפני קריאת המגילה

אסור לישון קודם קריאת המגילה ואפילו דעתו לישון רק קמעה [משנ"ב תרצ"ב סקט"ו].

מותר ללמוד תורה קודם קריאת המגילה [מג"א תרצ"ב סק"ז, אף שאסור בזה קודם בדיקת חמץ והדלקת נר חנוכה].

זמנה

אין לקרות המגילה קודם צאת הכוכבים ובאונס והכרח גדול יש להקל מפלג המנחה [משנ"ב תרצ"ב סקי"ד] אבל בשנה זו [תשפ"ד] שחל במוצ"ש אין לקרוא עד אחר צאת הכוכבים [פמ"ג תרצ"ב].

זמן קריאתה לכתחילה כל הלילה [מג"א] ויש אומרים שלכתחילה יקרא קודם חצות [אליה רבה], וזריזין מקדימים למצוות [ערוך השולחן].

ברכות המגילה

ברכת 'על מקרא מגילה' צריך לברך בעמידה המברך והשומע [תר"צ סע"א], וברכת שעשה ניסים ושהחיינו אפשר גם בישיבה [הגרי"ש אלישיב] בין ביחיד ובין בציבור [כף החיים].

גם הברכות שלאחריה צריך לברך בעמידה, בין המברך ובין השומע [בן איש חי תצוה סע"ד].

להשען על סטנדר וכדומה, אם כשינטל הדבר שנשמך עליו יפול, אין זה נחשב כעמידה, ואם לא יפול אם ינטל הדבר שנשמך עליו, הרי זה כעמידה.

ברכה שלאחריה 'הרב את ריבנו' מברכים רק בציבור⁶ [רמ"א תרצ"ב סע"א].

אסור להפסיק בדיבור בין הברכה לקריאה, ואם הפסיק בדיבור בין המברך ובין השומע, צריך לברך שוב, [משנ"ב סק"ט], ואף אחר קריאתה קודם ברכת 'הרב את ריבנו' אסור להפסיק, וי"א שאם הפסיק שוב אינו

⁴ שבכל שנה אין צמים מבעוד יום, ובשנה זו [תשפ"ד] אין להם חובת הבדלה משא"כ לבני הפרזים שגם כן אסורים בטעימה [חוץ ממים].

⁵ ושיעור זה לגר"ח נאה: 57.6, לחזו"א: 100 סמ"ק. [בכוס פלסטיק חד פעמי המצוי יש כ 180-200 סמ"ק].

⁶ כיון שאין הברכה שייכת למגילה אלא היא ברכת הודאה משום פרסומי ניסא, לא נתקנה אלא בציבור שיש פרסום ולא ביחיד [ערוך השולחן].

יכול לברך ברכה זו, וי"א שיכול לברך בדיעבד [שעה"צ תרצ"ב סקי"ב] ואף אם הפסיק בין הברכה לתחילת הקריאה אינו צריך לחזור ולברך שהחיינו ושעשה ניסים [הגרי"ש אלישיב].

שהחיינו

מנהג בני אשכנז לברך שהחיינו על קריאת המגילה בלילה וביום.

וביום יכוון גם על מצות היום, וצריכים המברך והשומע לכוון על זה, ובני ספרד מברכים רק בלילה שהחיינו על המגילה, ויכוונו בלילה על מצוות היום, וצריך המברך לכוון להוציא בברכת שהחיינו של לילה על המגילה לבני אשכנז, ואם יש שם גם בני ספרד יכוון על מגילה ושאר מצות היום.

בן ספרד השומע מגילה בבוקר מבן אשכנז י"א שעונה אמן אחר שהחיינו אף שאינו יוצא בברכה זו [הגר"נ קרליץ והגר"ח קניבסקי].

אף על פי שיצא מוציא בין בברכות המגילה ובין בקריאתה [תרצ"ב סע"ג] והמנהג שאת הברכות מברכים היוצאים בעצמם [פסקי תשובות תרצ"ב].

קריאתה

קורא אדם את המגילה לעצמו בין עומד בין יושב [אבל הברכות בעמידה וכנ"ל], הקורא את המגילה בציבור לכתחילה צריך לעמוד ובשעת הדחק יכול לשבת [שו"ע סע"א וביאור הלכה].

צריך לקרוא או לשמוע את כל המגילה ואם חיסר מילה אחת לא יצא.

קריאת המגילה צריכה להיות רק מתוך מגילה כשרה, ואם חסר בה עד חציה המגילה פעמים שעדין היא כשרה בדיעבד⁷, ולכן אם נמחקו כמה מילים או שהסופר טעה ולא כתבם, המגילה כשרה [סע"ג]. אך יוצא ידי חובה רק אם קרא את כל התיבות ממש בלי לחסר אף תיבה.

ולכן אם נכנס אחרי שכבר ברכו את הברכות, לכתחילה יכול לברך לעצמו ויתחיל לקרוא לבדו עד שיגיע למקום שהצבור אוהז.

ולכתחילה צריך שתהא כתובה כולה, וכן צריך לכתחילה לקרוא הכל מתוך הכתב, ובדיעבד אם לא שמע מהקורא כמה מילים עד חצי מגילה ואין לפניו מגילה כשרה אפשר להשלים בעל פה, ולכן כתב המשנ"ב שאם אין לו מגילה כשירה יאחז לפניו חומש שיוכל להשלים מילים שלא שמע מהקורא [סקי"ט וכן בתרפ"ט סק"ה].

ולכן כל ירא שמים נכון שיהיה לו מגילה כשרה בידו ולקרוא מלה במלה בלחשישה שא"א לשמוע מן הש"ץ הכל ובפרט שהנערים מבלבלים [משנ"ב סקכ"ו בשם הפמ"ג].

כשיוצא ידי חובה על ידי אחר צריך השומע לכוון לצאת והמשמיע להוציא [סעי"ד].

יש אומרים שהקורא ולא השמיע לאזנו לא יצא, ויש אומרים שבדיעבד יצא [עיין משנ"ב תרפ"ט סק"ה ושעה"צ שם].

כל אותם פסוקים שקוראים הציבור יחד בקול, לכתחילה צריך אחר כך לשמוע שוב מהש"ץ ולכוון לצאת בה על ידו כדי שתהא כל הקריאה מהכתב ובדיעבד אינו מעכב [סע"ד וסקט"ו], וזהו רק אם קורא אותם פסוקים שלא מתוך מגילה כשירה.

קראה לסירוגין יצא, ולכן אם הפסיק באמצע הקריאה ואפילו בדיבור ישלים ממקום שפסק, וכל זה הוא רק אם הפסיק במזיד אבל הפסיק מחמת אונס כגון שהוצרך לנקביו, ושהה הרבה זמן בשיעור שהיה יכול לקרוא את כל המגילה מתחילתו עד סופו, יתחיל שוב מהתחלה וללא ברכה [סע"ה וסקי"ט], ולכתחילה לא ישהה באמצע הקריאה אפילו בשתיקה, וגוערים במי שמפסיק בדיבור [סע"ה ושעה"צ סקי"ח].

הקורא למפרע לא יצא, כלומר מי שקרא פסוק אחד או תיבה אחת שלא לפי הסדר לא יצא [סע"ו וסקכ"ב].

⁷ אם חסר במגילה את הפסוק הראשון או האחרון וכן ענין שלם, המגילה פסולה [סעי"ג].

ולכן צריך משנה זהירות כאשר שומע את המגילה, ויש כמה מילים שלא שמע ורוצה השומע להשלים לבד, שלא יהיו תיבות שקורא לבדו אחרי שהקורה ממשיך את המילים הבאות, [כגון שמשלים "אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורש את המן", השומע לא שמע את המילים "הדברים האלה" ומשלים לבד ובינתים הש"ץ כבר המשיך הלאה "את המן" נמצא שקרא את המילים "הדברים האלה" שלא לפי סדרן], ולכן כאשר משלים לבד צריך לשים לב ש'עוקף' את הש"ץ במילה אחת כדי שיוכל להמשיך לשמוע לפי סדר.

לכתחילה צריך לומר 'חמש מאות איש וכו' ועשרת' בנשימה אחת אך אינו מעכב [רמ"א סעט"ו].

יש אומרים שלכתחילה צריך לקרוא מתוך הכתב ולכן צריך הקורא לקרוא כל מילה מתוך הכתב ואף במילים 'ואת' של עשרת בני המן צריך לקרוא כל מילה מתוך הכתב, ודווקא את ה'ואת' ששייך לשם הבא ולא לקרוא 'ואת' משם אחר [כף החיים].

לפשוט המגילה כאגרת

המנהג הוא שהש"ץ פושט וכופל את המגילה כאגרת אך הציבור ששומעים אינם צריכים לעשות כן [סעט"ז] ואם קורא לעצמו ביחידות לא צריך לכפול [הגרש"ז אורבך והגרי"ש אלישיב].

לכתחילה צריך לחזור לקרוא מגילה בעשרה [שו"ע סעי"ח]. ואפילו אם שומע מביתו או מחדרו צריך להצטרף עמהם ולהיות בתוך בית הכנסת.

אפילו יחיד הקורא מגילה, לכתחילה יקרא בעשרה גם כשהציבור כבר קרא [משנ"ב סקס"ד].

הכאת המן

כבר כתב השו"ע שנהגו התינוקות לצור צורת המן על עצים ואבנים, או לכתוב שם המן עליהן, ולהכותן זה על זה כדי שימחה שמו על דרך מחה תמחה את זכר עמלק, ושם רשעים ירקב, ומזה נשתרבב המנהג שמכים המן כשקורים המגילה בבהכ"נ, ואין לבטל שום מנהג או ללעוג עליו, כי לא לחנם הוקבעו [לשון השו"ע סעי"ז].

ומשנ"ב מביא ממהרי"ל שהיה מכה בהמן, והגאון יעב"ץ כותב על אביו החכם צבי שהיה מכה ורוקע ברגלו וטופח בסנדלו כשהגיע לזכירת המן, וכך נהגו הח"ח הבן איש חי ועוד גדולי ישראל⁸, וכל מקום לפי מנהגם יעשו.

אף שהפמ"ג כתב דיצא שכרם בהפסדם שמבלבלין הרבה, ועוד שהש"ץ שותק בשעה שמכים, וזה אינו נכון משום שאסור לכתחלה להפסיק יותר מכדי נשימה, מ"מ הש"ץ צריך להפסיק כדי שלא יחסר מילים לשומעים [משנ"ב ושעה"צ].

אחר קריאת המגילה קודם גוללין אותה ואחר כך מברכים 'הרב את ריבנו', והש"ץ מוציא את כולם⁹ [משנ"ב תרצ"ג סקי"א], ולא יסלק את המגילה מלפניו עד אחר הברכה [סעי"ז ומשנ"ב].

⁸ והמן אברהם הביא מהלבוש שהיה אומר ושם רשעים ירקב בעת זכירת המן.

בספרי הקדמונים מובא [לשון סי' מדרש אליהו מבעל שבט מוסר, וכ"ה בס' רוח חיים למהר"ח פלאגי זצ"ל סי' תרצ"ו סקי"ט] ששכשמינין בעת הזכרת שם המן ואשתו ובניו עושה הקדוש ברוך הוא שירגישו ההכאות כדי שיקבלו צער גדול יען שכל היהודים הבאים לעולם כאילו בימיהם נעשה הנס לפי שאם נתקיימה מחשבתו לא היו באים לעולם, לכן עשה הקדוש ברוך הוא שירגישו את ההכאות של כל היהודים הבאים לעולם בכל הדורות כשמינים בעת הזכרת שמם". ורמז להכאה זו מן התורה "והיה' אס' בן"י ס"ת המן והמשכו של הפסוק "הכות הרשע".

וכתוב בהגהות חת"ס [על השו"ע] "ונראה לי הטעם [דהכאת המן] להרעיש ולבלבל אוזן השומעים שלא ישמעו שם זה המחוי האגגי", ואין הכוונה כפשוטו, שהרי אם חיסר מלשמוע תיבה אחת לא יצא, אלא הכוונה שע"י ההכאה מראים אנו שאין אנו רוצים לשמוע שם זה אבל מה נעשה שההכרח עלינו לשמוע.

⁹ ויש נוהגים לברך כל אחד לעצמו [כך נהגו בישיבת הח"ח בראדין וכן נהג הגר"מ פינשטיין].

ויהי נועם ואתה קדוש

אחר קריאת המגילה אומרים 'ואתה קדוש', והשנה [תשפ"ד] שחל במוצ"ש אומרים קודם 'ויהי נועם' ואח"כ 'ואתה קדוש' ואחר כך קדיש שלם ומנהג שלא לומר תתקבל בקדיש זה [לוח ארץ ישראל] ובשחרית אין אומרים קדיש אחר הקריאה [משנ"ב תרצ"ג סקי"א].

משלוח מנות

צריך לשלוח לפחות שתי מנות לאיש אחד, וכל המרבה לשלוח הרי זה משובח, ודווקא ביום אבל בלילה אינו יוצא ידי חובה [תרצ"ה].

צריך לתת שתי מיני מאכל ולא שתי מנות ממאכל אחד [ערוך השולחן], ושתי מנות אלו אפשר גם על ידי שתיה, שיתן מאכל ומשקה חשוב, וכל שתיה מתוקה בכלל [משנ"ב].

שיעור 'מנה' צריך שיהא חתיכה ראויה להתכבד בה, והכל לפי המקום והזמן [פרי מגדים משב"ז סק"ד]. בחורי ישיבות שאין להם מה לתת יכולים לקחת מנות שמקבלים מהישיבה לתת לאחרים אף שאינם מבני הישיבה [הגרי"ש אלישיב].

אך בן הסמוך על שולחן אביו יתכן שנפטר על ידי אביו במשלוח מנות [אורחות רבנו ח"ג עמוד נ"ד].

צריך לשלוח על ידי שליח ואם שלח ללא שליח יתכן שלא יצא ידי חובה [משנ"ב סקי"ח].

צריך לשלוח ביום הפורים עצמו ואם שלח קודם פורים לא יצא אף שהגיע המשלוח בפורים עצמו [ערוך השולחן] ויש אומרים שיצא [באר היטב וכן פסק הגרי"ש אלישיב], ואם ממנה את השליח לפני פורים אבל השליח עצמו מתחיל את המשלוח בפורים ודאי יצא [ערוך השולחן שם].

מתנות לאביונים

כל אחד חייב ליתן שתי מתנות לשני אביונים, אף בן הסמוך על שולחן אביו [ערוך השולחן] לכל אביון מתנה אחת, ולא יתן מכספי מעשר [משנ"ב סק"ג] אבל יכול מכסף מעשר להוסיף לאביון יותר ממה שמחויב ויש בכסף זה מעלת "מתנות לאביונים" [מים חיים בשם הגרי"ש אלישיב והגר"נ קרליץ].

מעיקר הדין יוצאים בפרוטה [משנ"ב תרצ"ד ב] אך לכתחילה צריך שיהא מתנה חשובה, י"א חמשה שקלים וי"א עשרה [הגר"ש ואזנר], וי"א שראוי לתת חמישים שקלים [הגרי"ש אלישיב].

עניי העיר קודמין, ובן עיר שנותן לבן כרך ולהיפך, י"א שלא יצא בזה יד חובה [החזו"א הגר"ח קניבסקי והגר"ש ואזנר] וי"א שיוצאים יד"ח אך לכתחילה יתן לבן מקומו [הגרי"ש אלישיב והגר"נ קרליץ].

לכתחילה אפשר לתת מתנות לאביונים קודם פורים לשליח שיתנם בפורים [הגרי"ש אלישיב והגר"ש ואזנר]. ומועיל גם לזכות לעני ובלבד שיודיעו [הגרי"ש אלישיב הגר"ח קניבסקי והגר"נ קרליץ].

יש אומרים שראוי שלא לאכול קודם שקיים מצוות היום [הגר"ש"ז אורבך הליכות שלמה פי"ט ס"ט] ויש אומרים שמותר כיון שנחשב שמקיים מצות 'משתה' [הגרי"ש אלישיב].

משתה

עיקר חיוב משתה הוא ביום, אבל גם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה [תרצ"ה סע"א וסק"ג] וי"א שלא לאכול בשר בלילה והכל לפי מנהג המקום [שעה"צ תרצ"ה סקי"ב].

אכילת פת ובשר

חובה לאכול פת ובשר בסעודת פורים, ואם לא אכל פת לא יצא ידי חובה [ערוך השולחן] וי"א שיצא בדיעבד [מג"א ושערי תשובה].

שכרות

חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע¹⁰ בין ארור המן לברוך מרדכי¹¹, ואין צריך להשתכר כל כך אלא ישתה יותר מהרגלו וישן ומתוך שישינו אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי, וכן ראוי לעשות [משנ"ב תרצ"ה סק"ה], ושינה זו צריכה להיות אחרי ששתה יין ולא קודם או בלי שתיה כלל [אורחות רבנו ח"ג עמוד גז].

והיודע בעצמו שיזלזל אז במצוה מן המצות, בנטילת ידים, ברכה, ברכת המזון או שלא יתפלל מנחה או מעריב, או שינהג קלות ראש מוטב שלא ישתכר וכל מעשיו יהיו לשם שמים [ביאור הלכה] וכן צריך להיזהר שלא יתפלל מתוך שכרות כי פעמים אינו יוצא ידי חובה, ויתכן אף לבא לידי 'מזיד' שאז הדין הוא שאינו משלים תפילתו בתפילה הבאה [עיין שו"ע סימן צ"ט].

זמנה

סעודת פורים אפשר לכתחילה לאכול בבוקר, אך המנהג לאכול אחר מנחה, וצריך לאכול את עיקר הסעודה בעוד היום גדול [רמ"א] וראוי לסעוד עם בני הבית וחברים כי אי אפשר לשמוח כראוי לבד [משנ"ב].

י"א שיש לאכול זרעונים בפורים זכר לזרעונים שאכלו דניאל וחבריו בבבל, וגם אסתר אכלה זרעונים [משנ"ב תרצ"ה סקי"ב], וכל הירקות בכלל זרעונים [שו"ת דברי יציב ח"ב סימן רצ"ז].

טוב לעסוק מעט בתורה קודם שיתחיל הסעודה, וסמך לדבר ליהודים היתה אורה ושמחה ודרשינן אורה זו תורה [רמ"א].

תספורת גזיזת צפרנים וכיבוס

אין לכבס בפורים מה שלא לצורך היום, תספורת יש אוסרים ויש מתירים [עיין פסקי תשובות תרצ"ו], אולם בני המוקפים מותרים לעשות מלאכה ביום י"ד [פמ"ג סק"ב], ואסור לגזוז צפרניים ביום הפורים [פסקי תשובות תרצ"ו].

לימוד הלכות פסח

מיום פורים מצוה ללמוד הלכות פסח [משנ"ב תכ"ט סק"ב].

שושן פורים לבן עיר

בני עיר נוהגים במשתה ושמחה קצת בט"ו אדר [רמ"א], ובן עיר שאמר על הנסים בט"ו אדר אין מחזירים אותו [תרצ"ג סק"ו] ואין אומרים תחנון, למנצח, קל ארך אפים, וצו"צ בשבת, ומותר בעשיית מלאכה אפילו במקום שיש ספק אם הוא מוקף חומה [הגרי"ש אלישיב].

דיני ההולך מקום פרזים למקום מוקפים ולהיפך

יש בזה הרבה פרטי דינים, וכמה וכמה שיטות, וזה תלוי בזמן יציאה מהעיר או מהכרך ומתי דעתו לחזור, האם אפשר להתחייב פעמיים במצוות פורים, האם אפשר להיפטר משניהם, האם בן ישיבה שגר בפנימיה נגרר אחר הוריו, ולכן צריך לעשות שאלת רב.

¹⁰ שזה מפלה ראשונה שניטל נקמה רבה ממנו, ועוד טובה יתרה מזה גדולת מרדכי שבירכו הקדוש ברוך הוא שעלה למעלה ראש, והנה קודם שנשתכר נתן בודאי תודה להש"י על שתי הטובות, ועל כן אמרו חז"ל שלא יפסיק מלתן שבח על זה בשמחה עד שיבוא לידי כך שלא יבחין עוד מה בין טובה זו לזו. ט"ז וגרי"א.

ומגן אברהם פירש בשם יש אומרים, דארור המן בגימטריא תקי"ב כמו ברוך מרדכי, ומשנשתכר עד שלא ידע לחשב הגימטריא פטור מלהשתכר עוד.

וביד אפרים [להגרא"י מרגליות] כתב בגליון על השו"ע שגילו לו בחזיון הלילה דעד דלא ידע היינו עד ולא עד בכלל.

¹¹ וז"ל המאירי יחייב אדם להרבות בשמחה ביום זה ובאכילה ובשתיה עד שלא יחסר שום דבר, ומ"מ אין אנו מצוין להשתכר ולהפחית עצמינו מתוך השמחה, שלא נצטוינו על שמחה של הוללות ושל שטות, אלא בשמחה של תענוג שיגיע מתוכה לאהבת הש"י והודאה על הנסים שעשה לנו.

להוציא בקריאת הפרזים את של מוקפים ולהיפך

בן עיר שעלה לירושלים ביום י"ד לאחר פלג המנחה, ועדיין לא קרא את המגילה, אינו יכול להוציא את בן מוקפים ידי חובתו [אף שמפלג המנחה של מוקפים כבר זמן קריאת המגילה], וכן בן המוקפים אינו יכול להוציא את בן העיר משום שזה תרתי דסרתי [מים חיים בשם הגראי"ל שטינמן].

קריאת התורה בירושלים לבן עיר

בשנה זו יש חיוב קריאת התורה בשושן פורים גם לבני הפרזים היות וזה ביום שני וקוראים בפרשת השבוע, ובכל זאת בן עיר שנסע למקום מוקף ביום שושן פורים בבוקר [שאינו מחויב במצוות היום], ומתפלל שחרית במקום המוקף, יכול לצאת ידי חובה של קריאת התורה בקריאת 'ויבא עמלק' אף שזה קריאה של פורים והוא אינו מחויב בקריאה זו, כיון שלמעשה שומע קריאה בתורה ואין חיוב לקרוא דווקא של פרשת השבוע [מים חיים בשם הגר"נ קרליץ].

בן מוקפים שנמצא בעיר בזמן קריאת התורה של פורים 'ויבא עמלק' יכול לעלות לתורה אף שאינו מחויב בקריאה זו ואפילו אין זה יום שקוראים בו בתורה [שני וחמישי, שערי תשובה תרצ"ב בשם שבות יעקב].

קריאת המגילה שלא במקומו

בני עיר שהיו בשבת של י"ג אדר בירושלים, וחוזרים במוצש"ק לעירם חייבים בכל המצוות של י"ד, ויכולים לקרוא את המגילה בירושלים עם ברכה, אבל יש להקפיד שהבעל קורא יהיה גם הוא מבני עיר, ולא מבן כרך, וכן בני פרזים שדעתם ליסוע לירושלים בליל ט"ו לדעת אלו שמחויב בקריאת המגילה יכולים לקרוא כבר במקום שהם עכשיו אך רק על ידי מי שמחויב בקריאה זו.

כח התפילה של פורים

כתב הטור [תרצ"ג], כתב רבי עמרם ז"ל מנהג בשתי ישיבות ליפול על פניהם [ביום הפורים], כיוון שהוא יום נס ראוי לבקש בו רחמים שיגאלנו באחרית כבראשונה, מבואר בזה שפורים הוא זמן מסוגל לישועה ונסים עד כדי כך שבשתי ישיבות היו נופלים על פניהם ביום פורים, אף שזה זמן שמחה ולא מתאים לאמירת תחנון, אבל פורים זה יום המסוגל, זמן בקשת רחמים [להלכה הטור פוסק שלא לומר תחנון].

וכתוב בספרים הקדושים שכל הפושט יד נותנים לו כל מה שיבקש בין בגשמיות ובין ברוחניות.